

Mr Slobodan Ilijić,

član Predsedništva Udruženja pravnika Srbije

PRIKAZ SAVETOVANJA

DVADESET ŠESTI SUSRETI KOPAONIČKE ŠKOLE PRIRODNOG PRAVA

1.1. Dvadeset šesti susreti Kopaoničke škole prirodnog prava održani su na Kopaoniku od 13. do 17. decembra 2013. godine. Zadana opšta tema glasila je „Pravo i dostojanstvo“. Organizatoru je prispelo 210 referata, od čega je prihvaćeno i objavljeno 206 radova domaćih i stranih autora. Svi prihvaćeni referati raspoređeni su na šest katedri i u 23 sekcije, tako da je o njima moglo da diskutuje oko 2.000 učesnika – pravnika iz 22 države. Svih 210 referata objavljeno je u časopisu za pravnu teoriju i praksu Udruženja pravnika Srbije *Pravni život*, u četiri toma na 3.100 stranica. Ovim prikazom obuhvaćeni su referati gde su neposredno obrađene teme iz materije prava osiguranja, kao i nekoliko njih koji su mogli da budu od interesa za delatnost osiguranja.

1.2. Osnivač Kopaoničke škole prirodnog prava **prof. dr Slobodan Perović** podneo je uvodni referat pod naslovom „Prirodno pravo i dostojanstvo“, koji je objavljen u prvom tomu časopisa *Pravni život* (br. 9/2013). Kao inspiracija za uvodni referat na zadatu temu poslužila je odredba Univerzalne deklaracije o pravima čoveka iz 1948. godine, gde je rečeno da se sva ljudska bića rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. S tog polazišta, u referatu je izneto kritičko pravno-filozofsko gledište o odnosu prava, morala i dostojanstva, kao i o međusobnim odnosima tih kategorija u okviru prirodnopravne škole mišljenja. U okviru prirodnopravne škole mišljenja posebno je interesantna definicija ustanove dostojanstva. Naime, dostojanstvo je definisano kao neprikosnovena i neotuđiva sveobuhvatna ustanova ljudskih vrlina ustaljenih u jednom organi-

zovanom socijabilitetu. Kao apsolutna svrha ljudskosti, dostojanstvo je zaštićeno pravnim i moralnim imperativima prirodnog i pozitivnog prava. Ovako shvaćena ustanova dostojanstva, u kombinaciji s pojmovima prirodnog i pozitivnog prava – kako ih je video osnivač Kopaoničke škole prirodnog prava – usmerena je ka kulturi mira kao preduslovu za ostvarivanje prava na život i slobodu.

2.1. Referate u kojima su neposredno obrađene teme iz prava osiguranja organizator je rasporedio na katedru **Pravo na imovinu**, s tim što su svi grupisani u petoj sekciji pod naslovom **Osiguranje** (*Pravni život* br. 11/2013, tom 3).

2.1.1. Centralno mesto u časopisu pripalo je referatu **prof. dr Predraga Šulejića**, u čijem se radu obrađuje tema „Zastupnici i posrednici u osiguranju“. Pošlo se od konstatacije da Zakon o obligacionim odnosima nije regulisao ugovor o posrednicima u osiguranju, niti ugovor o zastupnicima u osiguranju, pa je isti stav zauzet i u Prednacrtu građanskog zakonika iz 2009. godine. Autor je konstatovao i da su oba ta ugovora u statusnopravnom smislu reči regulisana Zakonom o osiguranju Srbije, s tim što odredbe zakona nisu regulisale materijalnopravne ili ugovornopravne aspekte dotičnih ugovora. U završnim stavovima referata autor se založio da se u tekst prednacrta zakona ugradi obaveza posrednika na potrebno informisanje osiguranika, bez obzira na to da li je nalogodavac osiguravač ili osiguranik. U alternativni završnog stava referata predloženo je da se u odredbu prednacrta zakona koja se tiče informisanja osiguranika unese i to da se obaveza odnosi i na zastupnike i posrednike u osiguranju. Ovakav završni stav referata, uključujući i alternativu, plod je razmatranja rešenja iz sledećih izvora: Skica za zakonik o obligacijama i ugovorima prof. dr M. Konstantinovića (1969), Zakon o obligacionim odnosima (1978, SFRJ), Zakon o osiguranju Srbije (2004), švajcarski, francuski, češki, nemački, austrijski, grčki i slovački zakon, Direktiva o posredovanju 2002/92/ EC, dokumenti jedne renomirane strane institucije i članci dva domaća i jednog stranog autora. Po mišljenju prikazivača ovih susreta, nesporno je da predmet Zakona o osiguranju čine odredbe o statusnopravnim aspektima tih dvaju ugovora. Sporno je to iz kojih zakonodavnopravnih razloga ugovornopravne komponente oba ta ugovora nisu našle mesto u tekstu prednacrta. U osiguravajućoj i upravnoj praksi u Srbiji evidentirano je nekoliko hiljada zaposlenih u oblasti na koju se odnosi primena tih ugovora, s tendencijom da se taj broj znatno poveća. U odnosu na regulativu upravnoopravnih komponenata, kod ova dva ugovora već duže vreme postoji velika pravna praznina. Nema sumnje da prethodno informisanje

predstavlja važan materijalnopравни aspekt obaju ugovora, ali postojeća pravna praznina ostala je i dalje nepopunjena.

2.1.2. U ovoj sekciji na drugo mesto organizator je stavio referat **dr Zorana Radovića**, glavnog i odgovornog urednika časopisa za teoriju i praksu osiguranja Kompanije „Dunav osiguranje“ a.d.o. iz Beograda – *Tokovi osiguranja*. Tema tog referata je „Odgovornost i osiguranje“, a u strukturi rada zastupljena su tri poglavlja. Prvo od dva poglavlja ponelo je naslov „Odgovornost“ – a drugo „Osiguranje“ – s tim što je autor ukratko, sažeto i vrlo precizno najpre izlagao svoje stavove prema odgovornosti, a zatim i prema vezama odgovornosti i osiguranja. U oba poglavlja obrađena je ugovorna i vanugovorna odgovornost i osiguranje je povezano s njima. Pored izlaganja o osiguranju od ugovorne i vanugovorne odgovornosti, autor je posebnu pažnju poklonio osiguranju od odgovornosti direktora i članova uprave u privrednom društvu, budući da su u tom osiguranju zastupljene i ugovorna i vanugovorna odgovornost. Ugovorna i vanugovorna odgovornost tretirane su još iz jednog ugla, a to je međunarodno privatno pravo. Sve to je povezivano i sa ugovorom o osiguranju. U zaključku, autor se zalaže za nov pristup osiguranja prema ugovornoj i vanugovornoj odgovornosti, uz naglasak na tome da se uočava pojava pooštavanja odgovornosti štetnika, tako da je, po oceni autora, samo pitanje vremena kada će biti usvojen Evropski građanski zakonik i u njemu pooštrena ugovorna i vanugovorna odgovornost štetnika. Takođe, autor je u zaključku preporučio domaćim osiguravačima života da u opštim uslovima predvide pokriće za „rizik dostojanstva“, u cilju zaštite osiguranika.

2.1.3. Na treće mesto organizator je rasporedio referat počasnog predsednika Udruženja za pravo osiguranja Srbije **dr Jovana Slavnića**, čija je tema bila „Osiguranje od troškova pravne zaštite pacijenata“. Referat je obuhvatio dva dela i zaključak. U prvom opštem delu, izloženi su pojam, svrha i savremeni pravci razvoja osiguranja od troškova pravne zaštite na osnovu Direktive 87/344/EEZ iz 1987. godine i u okviru odredaba austrijskog Zakona o ugovoru o osiguranju. Drugo poglavlje sadrži konkretizaciju osiguranja od troškova pravne zaštite pacijenata. U drugom delu izlaganja interpretirani su uslovi za pravnu zaštitu pacijenata, koje je 2009. godine izdalo društvo za osiguranje D. A. S, zavisno društvo u sastavu velikog matičnog nemačkog koncerna ERGO osiguranje, a sve to na osnovu nemačkog Zakona o ugovoru o osiguranju. U zaključku rada, domaćim osiguravačima ukazuje se na to da za uspeh u ovom osiguranju neće biti dovoljno da se preuzimaju rešenja iz Direktive 87/344/EEZ ili samo rešenja

iz austrijskog i nemačkog zakona, kojima su regulisani ugovori o osiguranju, već da je neophodno izbegavati zbunjujuće i komplikovane odredbe u opštim uslovima tog osiguranja. Uz to, skrenuta je pažnja domaćim osiguravačima da je nužno da obezbede kvalitetno predugovorno informisanje osiguranika kako u pogledu osiguranja od troškova pravne zaštite tako i u pogledu osiguranja od troškova pravne zaštite pacijenata.

2.1.4. Član Predsedništva Udruženja pravnika Srbije **mr Slobodan Ilijić** podneo je referat pod naslovom „Poseban postupak za naknadu male štete u obaveznom auto-osiguranju u Srbiji“. Predmet tog referata su odredbe Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju iz 2009. godine, koje su regulisale poseban postupak za male štete nastale u saobraćajnoj nezgodi. S obzirom na to da u uporednom pravu obaveznog osiguranja od auto-odgovornosti nije bilo primera da je zakonom regulisan poseban postupak naknade male štete nastale u saobraćajnoj nezgodi, referent je detaljno izložio razvoj ideje o tzv. maloj šteti tokom javne diskusije povodom Nacrta tog zakona. U poglavlju o pravnoj prirodi posebnog postupka za naknadu male štete u ovom osiguranju konstatovano je da se taj poseban postupak sveo na dve grupe odredaba. Jedna od razlika između te dve grupe odredaba u zakonu odnosi se na limit. Takođe, razlika je u tome što je za jednu grupu odredaba predviđeno da stupa na snagu u času objavljivanja u službenom glasilu, a kod druge grupe odredaba predviđeno je da će početi da se primenjuje od jednog neizvesnog trenutka u budućnosti. Pošto razlikovanje između ovih dveju grupa odredaba nije bio usamljen slučaj u tom zakonu, referent je utvrdio da je u celini ovog zakona za 60-70 odsto odredaba predviđeno da će na snagu stupiti s danom objavljivanja u službenom glasilu, a za 30-40 odsto odredaba predviđeno je da se počnu primenjivati u jednom neizvesnom trenutku u budućnosti. Drugim rečima, za 30-40 odsto odredaba tog zakona nije predviđeno kada će stupiti na snagu, već samo to da će u nekom neodređenom času početi da se primenjuju. Referent je postavio pitanje koje se tiče nadležnosti Ustavnog suda Srbije, tj. da li su odredbe kojima se odlaže primena pojedinih odredaba zakona, uprkos tome što su stupile na snagu, saglasne sa Ustavom RS. Autor se založio i da se odredbe Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju o posebnom postupku za naknadu male štete pred štetnikovim osiguravačem prilikom izrade jedne od novela tog zakona stave van snage, i predložio kako odgovarajuća odredba u noveliranom zakonu treba da glasi.

3. Na ovim susretima pravnik a zapaženi su brojni referati koji mogu

da budu od interesa za delatnost osiguranja, ali je bilo moguće prikazati samo neke od njih.

3.1. U prvu grupu referata od interesa za osiguranje spadaju još dva referata sa katedre **Pravo na imovinu**, ali iz sekcije **Ugovor i odgovornost za štetu** (*Pravni život* br. 10/2013, tom 2). Reč je o referatu **doc. dr Marije Karanikić Mirić** na temu „Krivica kao osnov deliktne odgovornosti lekara u građanskom pravu“, kao i o referatu **doc. dr Igora Vukovića** na temu „Pojam lekarske greške i krivična odgovornost“. Oba referenta predaju na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Argumenti iz referata i diskusija na Kopaoniku omogućili su da se usvoje poruke sa tih susreta. U porukama se najpre ističe da je predlog Komisije za izradu Građanskog zakonika podržan u pogledu pojma profesionalne krivice. Naime, navedeno je da je do sada u domaćoj sudskoj praksi prevladavalo shvatanje kako je profesionalna krivica mentalno stanje određenih kvaliteta, a ne pogrešno postupanje. Formulacije u prednacrtu ukazale su da sud pri utvrđivanju profesionalne krivice treba da vrednuje čovekov postupak, a ne njegovu svest i volju. To je značilo da je profesionalna krivica pogrešno postupanje, pri čemu merilo tog postupanja predstavlja postupanje razumnog i pažljivog stručnjaka odgovarajuće specijalizacije, a ne više ponašanje razumnog i pažljivog čoveka. Po mišljenju prikazivača ovih susreta, izloženi pojam profesionalne krivice veoma je interesantan za delatnost osiguranja stoga što je u Srbiji uveden niz obaveznih osiguranje od profesionalne odgovornosti.

3.2. Sa katedre **Pravo na imovinu** – a u sekciji **Privredna društva** – za delatnost osiguranja može da bude interesantan referat **prof. dr Vuka Radovića** s Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, na temu „Razgraničenje organizatora putovanja i posrednika kod ugovora o organizovanju putovanja“ (*Pravni život* br. 11/2013, tom 3). Ovo stoga što je više puta u kratkom vremenskom rasponu menjan zakonski pravni režim osiguranja od odgovornosti u oblasti turističke privrede.

3.3. U okviru katedre **Pravo na imovinu** i u sekciji **Ugovor i odgovornost za štetu** može da bude interesantan referat **doc. dr Igora Kambovskog** s Pravnog fakulteta FON univerziteta u Skoplju, na temu „Problem slabije strane kod elektronske trgovine“. Ovaj referat može da bude interesantan za delatnost osiguranja stoga što je uvedeno obavezno osiguranje od odgovornosti za elektronski potpis, a u tome je evidentno ko čini slabiju stranu.

3.4. U okviru katedre **Pravo na život**, u sekciji **Zdravlje**, dva referata interesantna su za delatnost osiguranja (*Pravni život* br. 9/2013, tom 1.). Koautori

prvog referata iz Instituta društvenih nauka u Beogradu su **dr Vesna Klajn Ta-tić**, viši naučni saradnik, i **Milan M. Marković**, istraživač saradnik. Tema referata jeste „Nepovoljni događaji i neželjene reakcije tokom nasumično kontrolisanih kliničkih oglada na ljudima“. Drugi referat pripremila je **prof. dr Nina Planoje-vić** s Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu, na temu „Predmet kliničkog ispitivanja“. Zajedničko za oba referata jeste to što pripadaju medicinskom prau. Na tom polju u pravu EU predviđeno je uvođenje obaveznog osiguranja od odgovornosti u alternaciji s bankarskom garancijom, kako za kliničke oglade na ljudima tako i za kliničko ispitivanje lekova i medicinskih sredstava. Određeno vreme u Srbiji je postojala zakonska regulativa tih osiguranja, ali su njenom promenom izostavljena oba ova obavezna osiguranja, dok je medicinsko pravo EU u tom pogledu ostalo nepromenjeno. Oba ova referata predstavljaju naučno-stručni pravni doprinos za buduću domaću regulativu o kliničkim ogledima na ljudima i o kliničkim ispitivanjima lekova i medicinskih sredstava.

4. Susreti pravnika Kopaoničke škole prirodnog prava i dalje predstavljaju najveću smotru pravne nauke, struke i pravničkog znanja pravnika sa Balkana i šire. Bez obzira na izabranu godišnju temu, poruke sa ovih susreta odišu kulturom mira i pravničkog dostojanstva, čega u svakodnevnom životu pojedinaca i država ima sve manje. Pitanje je da li i u Evropi, odnosno šire u svetu, postoji pandan susretima pravnika Kopaoničke škole prirodnog prava, ne samo po broju učesnika nego i po valjanosti referata. Prikazane referate koji su neposredno posvećeni temama iz materije prava osiguranja, a naročito referate od interesa za delatnost osiguranja, treba prihvatiti kao jedan od mogućih izvora, nikako kao jedini.